

بررسی رابطه هوش معنوی با میزان شادکامی دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی زنجان

لیلا رستگاری^۱، الهام جعفری^۱، پروین محبی^۱

۱. کارشناسی ارشد مامایی، عضو هیات علمی، دانشکده پرستاری و مامایی زنجان

افلاک/سال دهم/ شماره ۳۶ و ۳۷ / پائیز و زمستان ۱۳۹۶

چکیده

مقدمه: هوش معنوی دربرگیرنده مجموعه‌ای از توانایی‌ها و ظرفیت‌ها می‌باشد که از منابع معنوی در جهت افزایش بهزیستی و انطباق‌پذیری فرد استفاده می‌کند و ممکن است بکارگیری آن در زندگی افراد منجر به شادکامی و بهزیستی شود. نظر به اهمیت شایان هوش معنوی و شادکامی در کلیه ابعاد زندگی، مطالعه حاضر با هدف بررسی رابطه هوش معنوی با میزان شادکامی دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی زنجان انجام گرفت.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر، مطالعه ای توصیفی - همبستگی است. مطالعه روی ۲۲۰ نفر از دانشجویان پسر و دختر رشته‌های کارشناسی پرستاری، کارشناسی پیوسته و ناپیوسته مامایی، کارشناسی هوشبری، کارشناسی اتاق عمل، کاردانی فوریت‌های پزشکی دانشکده پرستاری و مامایی زنجان که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه بندی شده وارد مطالعه شدند، انجام شد. جمع‌آوری داده‌ها با تکمیل پرسشنامه‌های هوش معنوی و شادکامی آکسفورد به روش خودایفایی انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

یافته‌ها: میانگین کل نمره هوش معنوی دانشجویان $17/42 \pm 12/1$ بود. میانگین کلی نمره شادکامی $12/89 \pm 37/87$ بود. نتایج حاصل از آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه حاکی از اختلاف آماری معنی‌داری بین میانگین نمره شادکامی دانشجویان رشته‌های مختلف بود ($P=0/006$). در خصوص ارتباط شادکامی با هوش معنوی، نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون بیانگر ارتباط معنی‌دار بین این دو متغیر می‌باشد ($r=0/35$, $p<0/0001$).

نتیجه‌گیری: هوش معنوی به عنوان زیر بنای باورهای فرد، در ارتقاء و تامین سلامت روانی که شادی یکی از نشانه‌های آن است نقش اساسی را ایفا می‌نماید. لذا توجه به هوش معنوی و تبیین آن می‌تواند دانشجویان را بر درک ارزش و معنای زندگی و حل مسائل یاری رساند.

واژه‌های کلیدی: هوش معنوی، شادکامی، دانشجویان

آدرس مکاتبه: زنجان، شهرک کارمندان، بلوار مهدوی، دانشکده پرستاری و مامایی

پست الکترونیک: p.mohebbi11@gmail.com

مقدمه

معنویت یکی از نیازهای درونی انسان بوده و برخی صاحب‌نظران آن را متضمن بالاترین سطوح زمینه‌های رشد شناختی- اخلاقی و تلاش همواره‌ی آدمی برای معنا بخشیدن به زندگی و پاسخ به چراهای زندگی می‌دانند (۱). هوش معنوی^۱ نیز یکی از مفاهیمی است که در پرتو توجه و علاقه روان‌شناسان به حوزه‌ی معنویت، مطرح‌شده و سازه‌های معنویت و هوش را درون یک سازه جدید ترکیب نموده است (۲). به نظر می‌رسد افرادی که گرایش‌های معنوی دارند هنگام رویارویی با آسیب، پاسخ‌های بهتری به وضعیت می‌دهند و موقعیت تولیدکننده فشار را بهتر اداره می‌کنند (۳). مازلو^۲ یافتن معنی زندگی را دغدغه عمده و اولیه انسان می‌داند که این فرایند به سمت مجموعه بزرگ‌تری از ارزش‌ها هدایت می‌شود و به شادکامی منتهی می‌شود (۴). شادکامی و نشاط به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نیازهای روانی بشر، تأثیرات عمده‌ای در شکل‌گیری شخصیت آدمی و در یک‌کلام مجموعه زندگی انسان دارد. جامع‌ترین و درعین‌حال عملیاتی‌ترین تعریف شادمانی را وینهوون^۳ ارائه می‌دهد. به نظر او، شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی خود اطلاق می‌گردد (۵). شادمانی که هدف مشترک افراد است (۶) ازجمله موضوعاتی است که از دیرباز ذهن اندیشمندانی چون ارسطو، زنون و اپیکور^۴ را به خود مشغول کرده است. ارسطو دست‌کم به سه نوع شادمانی معتقد است؛

در پایین‌ترین سطح، عقیده‌ی مردم عادی است که شادمانی را معادل موفقیت و کامیابی می‌دانند و در سطح بالاتر از آن، شادمانی مورد نظر ارسطو یا شادمانی ناشی از معنویت قرار می‌گیرد (۷). شاول^۵ می‌گوید از آن‌جا که لذت‌های آنی زودگذر هستند، انسان‌ها همواره به دنبال لذت‌های پایدارتری بوده‌اند. فعالیت‌هایی که افراد برای جستجوی معنویت انجام می‌دهند ازجمله کمک به دیگران و دلسوزی برای آن‌ها می‌تواند منجر به شادکامی^۶ شود (۸). یکی از تحقیقاتی که موکرچی و برون^۷ در خصوص ارتباط مذهب و شادکامی در بین کشورهای مختلف انجام دادند نشان داد، افرادی که در کشورهای تک‌مذهبی زندگی می‌کنند تا مذهب‌های چندگانه از شادکامی بیشتری برخوردارند (۹). با توجه به پیش‌بینی سلیگمن^۸ که تا سال ۲۰۱۵ از هر دو نفر انسان ساکن روی کره زمین، یک نفر دچار افسردگی می‌شوند، به همین دلیل امروزه مطالعات مربوط به شادمانی و عوامل مرتبط با آن ازجمله مهم‌ترین اولویت‌های روان‌شناسی قرارگرفته است (۱۰). در این میان یکی از عوامل مؤثر در ایجاد شادمانی، ایمان مذهبی است. از آن‌جا که فرد باایمان دارای ارتباطات و اعتقادات معنوی است، کمتر احساس رهاشدگی، پوچی و تنهایی می‌کند. مایرز^۹ معتقد است ایمان مذهبی تأثیر زیادی بر میزان شادمانی دارد (۵). دوران دانشجویی دوره‌ای مهیج و پرچالش برای دانشجویان است. در طول این دوره کلیه دانشجویان به‌ویژه

1. Spiritual intelligence
2. Maslow
3. Veenhoven
4. Aristotle, Xenon, Epicurus

5. Shaw
6. Happiness
7. Mookerjee, Beron
8. Seligman
9. Myers

دانشجویان گروه علوم پزشکی به دلیل رویارویی با عوامل استرس‌زای بیشتر و لزوم سازگاری مناسب باید از شادکامی بیشتری برخوردار باشند (۱۱) و با عنایت به نقش گسترده‌ی هوش معنوی در زندگی بشر و نقش آن به‌عنوان زیربنای باورهای فرد در تأمین و ارتقای سلامت روانی که شادی یکی از نشانه‌های آن است، مطالعه حاضر با هدف تعیین ارتباط بین هوش معنوی و شادکامی در دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی زنجان انجام پذیرفت.

مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر یک مطالعه توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش را کلیه دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی زنجان که در ۵ رشته پرستاری، مامایی (کارشناسی پیوسته و ناپیوسته)، هوشبری، اتاق عمل و فوریت‌های پزشکی به تحصیل اشتغال داشته و حداقل دو نیمسال سابقه تحصیلی داشتند، تشکیل داد. از مجموع دانشجویان (۵۸۴ نفر)، برحسب جمعیت رشته‌ها و با در نظر گرفتن نسبت جنسیت و گروه‌های آموزشی، تعداد ۲۲۰ نفر به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسش‌نامه ۳ قسمتی، دربرگیرنده مشخصات فردی و تحصیلی نمونه‌های موردپژوهش و پرسشنامه‌های شادکامی آکسفورد و هوش معنوی استفاده شد. پرسشنامه مشخصات جمعیت شناختی متغیرهای سن، جنس، رشته، مقطع تحصیلی، معدل و وضعیت تأهل را در برداشت. پرسشنامه شادکامی آکسفورد از ۲۹ گزاره چهارگزینه‌ای با سیستم نمره‌گذاری لیکرت (۰-۳)،

در دامنه ۰ تا ۸۷ تشکیل شده است. واحدهای موردپژوهش جملات مربوط به هر سؤال را خوانده و جمله‌ای که بهتر از همه با وضعیت احساسات آن‌ها هماهنگ بوده را انتخاب می‌کردند. روایی و پایایی این پرسشنامه در مطالعه قبلی تأیید شده است (۱۲). در مطالعه حاضر نیز پایایی این پرسش‌نامه با بررسی ۳۰ نفر از دانشجویان و محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۸۹ تأیید شد. پرسشنامه ۲۹ عبارتی هوش معنوی به‌صورت ۵ گزینه‌ای است و با روش لیکرت نمره‌گذاری شده است (نمرات بین ۱ تا ۵). حداقل نمره ۲۹ و حداکثر نمره ۱۴۵ می‌باشد. نمره (۶۷-۲۹) نشان‌دهنده هوش معنوی ضعیف، نمره (۱۰۶-۶۸) هوش معنوی متوسط و نمره (۱۴۵-۱۰۷) بیانگر هوش معنوی بالا است. این پرسشنامه نیز توسط عبدالله‌زاده و همکاران در سال ۱۳۸۷ در ایران هنجاریابی شده (۱۳) و آلفای کرونباخ آن ۰/۸۷ گزارش شده است. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱ به دست آمد. لازم به ذکر است که این پژوهش پس از کسب اجازه از معاونت محترم آموزشی دانشکده پرستاری و مامایی زنجان انجام شد. جهت حفظ ملاحظات اخلاقی، از نمونه‌ها خواسته شد در صورت رضایت، پرسشنامه‌ها را بدون ذکر نام و مشخصات تکمیل نمایند. همچنین به ایشان اطمینان خاطر داده شد که اطلاعات به‌صورت محرمانه باقی خواهد ماند. تجزیه و تحلیل داده‌ها، با نرم‌افزار آماری Spss 18 و با استفاده از آمار توصیفی و آزمون‌های آماری آنالیز واریانس و ضریب همبستگی پیرسون انجام شد.

یافته‌ها

از مجموع ۲۲۰ نمونه مورد پژوهش، ۱۶/۸٪ دانشجوی کارشناسی پیوسته مامایی، ۸/۶٪ کارشناسی ناپیوسته مامایی، ۴۲/۵٪ کارشناسی پرستاری، ۱۶/۸٪ کارشناسی هوشبری، ۷/۸٪ کارشناسی اتاق عمل و ۷/۵٪ کاردانی فوریت‌های پزشکی بودند. دامنه سنی دانشجویان بین ۱۸-۳۳ سال و میانگین و انحراف معیار آن $21/5 \pm 2/32$ بود. بیشترین میانگین سنی مربوط به دانشجویان ناپیوسته مامایی ($27/20 \pm 3/1$) و کمترین آن مربوط به دانشجویان اتاق عمل ($20/53 \pm 0/99$) بود. ۷۴/۵٪ نمونه‌های پژوهش را دختران و ۲۵/۵٪ را پسران تشکیل داده بودند. میانگین معدل دانشجویان مورد پژوهش نیز $16/68 \pm 29/1$ به دست آمد. دانشجویان رشته اتاق عمل از بیشترین میانگین معدل ($17/32 \pm 1/36$) و فوریت‌های پزشکی از کمترین معدل ($15/38 \pm 1/34$) برخوردار بودند. در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق در خصوص ارتباط شادکامی با هوش معنوی، نتایج به دست آمده از آزمون همبستگی پیرسون بیانگر ارتباط معنی‌دار بین این دو متغیر بود ($r=0/35$ ، $p<0/0001$). در خصوص وضعیت هوش عمومی برحسب رشته تحصیلی اختلاف معنی‌داری ($P=0/01$) بین دانشجویان وجود داشت (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: مقایسه میانگین نمرات هوش معنوی در دانشجویان

رشته‌های مختلف دانشکده پرستاری و مامایی زنجان

رشته تحصیلی	فراوانی (درصد)	میانگین نمره هوش معنوی	آزمون آماری
کارشناسی پیوسته مامایی	۳۷ (۱۶/۸۲)	122 ± 13	P=0/010
کارشناسی ناپیوسته مامایی	۱۹ (۸/۶۴)	$136/5 \pm 9/6$	
کارشناسی پرستاری	۹۴ (۴۲/۷۳)	$119/9 \pm 16/3$	F=3/125
کارشناسی هوشبری	۳۷ (۱۶/۸۲)	$117/4 \pm 24/64$	
کارشناسی اتاق عمل	۱۷ (۷/۷۳)	$122/7 \pm 13/7$	
کاردانی فوریت‌های پزشکی	۱۶ (۷/۲۷)	$115/1 \pm 14/6$	

آنالیز واریانس

در خصوص وضعیت شادکامی، دامنه نمره شادکامی دانشجویان مورد مطالعه، بین ۰ تا ۷۸ بود. میانگین کلی نمره شادکامی $37/87 \pm 12/89$ بود. کمترین نمره مربوط به دانشجویان گروه فوریت‌های پزشکی ($28/43 \pm 19/36$) و بیشترین نمره مربوط به دانشجویان کارشناسی ناپیوسته مامایی ($47/8 \pm 10/97$) بود. نتایج حاصل از آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه حاکی از اختلاف آماری معنی‌داری بین میانگین نمره شادکامی دانشجویان رشته‌های مختلف بود ($P=0/006$). انجام آزمون تعقیبی توکی نشان داد که این معنی‌دار بودن به اختلاف بین میانگین‌های نمرات دانشجویان کارشناسی ناپیوسته مامایی با گروه پرستاری ($P=0/013$) و فوریت‌های پزشکی ($P=0/011$) مربوط می‌باشد. در خصوص ارتباط نمره شادکامی با سن و پیشرفت تحصیلی، آزمون همبستگی پیرسون، ارتباط مثبت معنی‌داری بین نمره شادکامی با سن ($r=0/18$ ، $P=0/008$) و معدل ($r=0/16$) نشان داد. همچنین نتایج پژوهش گویای آن بود که نمره شادکامی دانشجویان زن به طور معنی‌داری بیشتر از دانشجویان مرد بود ($P=0/022$).

بحث

نتایج یعقوبی (۱۳۸۹) و باقری و همکاران (۱۳۹۰) اختلاف آماری بین رشته‌های مختلف وجود دارد که در گروه‌های با نمره شادی بالاتر از هوش معنوی بالاتری نیز برخوردار بودند (۱، ۱۵). خلاصه اینکه افراد شادکام، دارای ویژگی‌های شناختی خاصی هستند که از طریق آن‌ها اطلاعات محیط خود را پردازش می‌کنند که موجب تقویت خوش‌بینی و خوشحالی می‌شود. همچنین پژوهش‌های مربوط به شادی نشان داده‌اند که افراد شاد، بازدهی فردی، خانوادگی، تحصیلی و اجتماعی بالاتری داشته‌اند (۱).

نتیجه‌گیری

می‌توان نتیجه گرفت که هوش معنوی به‌عنوان زیربنای باورهای فرد نقش اساسی را در زمینه‌های گوناگون به‌ویژه ارتقاء و تأمین سلامت روانی که شادی یکی از نشانه‌های آن محسوب می‌گردد، ایفا نماید. لذا توجه به هوش معنوی و تبیین آن می‌تواند دانشجویان را بر درک ارزش و معنای زندگی، حل مسائل و در پیوند با خود، دیگران و جهان یاری رساند.

تقدیر و تشکر

در پایان از همکاری مسئولین محترم آموزش و دانشجویان محترم دانشکده پرستاری و مامایی زنجان که نهایت همکاری را در اجرای این پژوهش داشته‌اند، قدردانی می‌شود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد رابطه معنی‌داری بین هوش معنوی و شادکامی دانشجویان وجود دارد. بدین معنا که با افزایش هوش معنوی، میزان شادکامی دانشجویان نیز افزایش می‌یابد که این یافته با نتایج پژوهش‌های قبلی که بیان می‌کنند افراد برخوردار از معنویت، میزان بالاتری از شادکامی را گزارش می‌کنند، همخوانی دارد (۱، ۱۴، ۱۵). هوش معنوی توانایی تجربه‌شده‌ای است که به افراد امکان دستیابی به دانش و فهم بیشتر را می‌دهد و زمینه را برای رسیدن به کمال و ترقی در زندگی فراهم می‌سازد (۱۶). همچنین معمولاً انسان‌ها به دنبال شادمانی هستند و شادمانی اهمیت ویژه‌ای در زندگی مردم دارد (۱۷). نتایج پژوهش مه‌بیز و پترسون^۱ بیانگر آن است که شادی در بهبود و افزایش سلامت جسمانی و روانی نقش مؤثری دارد و باعث احساس امنیت و رضایت در زندگی و روحیه مشارکت بالاتر می‌گردد (۱۸، ۱۹) و افراد دارای زندگی معنوی، بدون شک از نظر روان‌شناختی افراد سالمی هستند (۲۰). در پژوهش حاضر بین نمره شادکامی رشته‌های مختلف اختلاف آماری معنی‌داری مشاهده شد، بدین‌صورت که کمترین نمره شادکامی مربوط به رشته فوریت‌های پزشکی و بیشترین نمره مربوط به کارشناسی ناپیوسته مامایی بود همچنین بالاترین نمره هوش معنوی مربوط به رشته کارشناسی ناپیوسته مامایی و کمترین نمره مربوط به فوریت‌های پزشکی بود که این نتایج خود تأییدکننده رابطه بین هوش معنوی و شادکامی است همسو با

1. Meyers, Peterson

References

1. Yaghobi A. Relationship between spiritual intelligence and happiness in Bou Ali University of Hamadan. Journal of Research in educational system. 2010; 9:92-105. [In Persian]
2. Emmons RA. The psychology of ultimate concerns: Motivation and spirituality in personality. 2 ed. New York: Guilford Press, 1999. :51-73.
3. McEwan W. Spirituality in nursing: What are the issues? Orthop Nurs, 2004; 23: 321-6.
4. Bekhet AK, Zauszniewski JA, Nakhla WE. Happiness. Theoretical and empirical considerations. Nurs Forum 2008, 43: 12-23.
5. Mirshah Jafari E, Abedi M, Darikvandi H. Happiness and the factors affecting it. Advances in Cognitive Science 2002,4(3): 50-58. [In Persian].
6. Moradi M, Jafari E, Abedi M. Happiness and personality. Advances in Cognitive Science 2005, 7(2): 60-71. [In Persian].
7. Khoshkonesh A, Keshavarz Afshar H. Relationship between happiness and mental health of students. Thought and Behavior in Clinical Psychology. 2008, 2(7): 41-52.
8. Shaw I. Society and Mental Health: The place of religion. Ment Health Rev J. 2008; 13: 4-7.
9. Mookerjee R, Beron K. Gender, religion and happiness. J Socio Econ 2005; 34: 674-85.
10. Seligman F.D. Very happy people. Psychological science. 2003. : 83.
11. Tavan B, Jahani F, Rafeei M. The relationship between self-esteem and happiness among students of Arak University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education, 2014, 14(6); 474- 82. [In Persian].
12. Alipour A, Agah Heris M. Reliability and Validity of the Oxford Happiness Inventory. Developmental Pscychology 2007, 3(12): 287-298. [In Persian].
13. Abdollah Zadeh H, Bagherpour M, Bourzhani S, Lotfi M. spiritual intelligence (concepts, Measurment and Applications). Tehran: Nashre Ravansanji; 2009. [In Persian].
14. Bagheri F, Akbarizadeh F , Hatami H. The Relationship between Spiritual Intelligence and Happiness on the Nurse Staffs of the Fatemeh Zahra Hospital and Bentolhoda Institute of Boushehr City. ranian South Medical Journal, 2011;14(4) , 256-263.
15. Hadianfard H. Sense of well-being and religious activities in a group of Muslims. Thought and Behavior in Clinical Psychology, 2005, 11(41), 224-232.
16. Gain M, Purohit P, ;. Journal of the Indian Academy of Applied psychology. 2006,32 (3): 227-233.

17. King, L.A. NapaC.K. What makes a life good? Journal of Personality and Social Psychology 1998; 75:156-165.
18. Meyers A. The funds, friends, and faith of happy people. American psychology 2001; (55)1:56-67.
19. Peterson C. The future of optimism. American psychology 2000, (55)1,44-55.
20. Lyubomirsky S, Sheldon KM, Schkand, D . Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. The General psychology 2005; 9(2):111-131.

Relationship between Spiritual intelligence and Happiness in Zanjan Nursing and Midwifery Students

Rastegari L¹, Jafari E¹, Mohebbi P¹

1. MSc in Midwifery in the school of nursing and midwifery, Zanjan University of medical sciences, Zanjan, IRAN

Abstract

Background and Aim: Spiritual intelligence encompasses a set of abilities and capacities that use spiritual resources to increase the well-being and adaptability among individuals. In recent years, along with the development of positive psychology, happiness has been the basic pivot of the studies conducted in this area. Due to importance of Spiritual intelligence and happiness, the present study aimed to survey the Relationship between Spiritual intelligence and Happiness in Zanjan Nursing and Midwifery Students.

Materials and Methods: The present study is descriptive and co relational. This study aimed to assess the intelligence level of Nursing and Midwifery students of Zanjan University and its relationship with happiness. The participants were all selected based on random sampling. The research was conducted via a questionnaire of Spiritual intelligence that consisted of 29 options and the Oxford happiness questionnaire consisting of 29 options with the likert scoring scale. The data was analyzed using SPSS software (version 18) and statistical tests at the significant level of $P < 0.05$.

Results: The average Spiritual intelligence of the student was 17.42 ± 12.1 (the lowest mean score was 43 and the highest mean score was 145). 83.4 percent of the students had good Spiritual intelligence, 14.5 percent of the students had an average Spiritual intelligence, and 1.8 percent of the students had low Spiritual intelligence. The average score of student happiness was 37.87 ± 12.89 . Using the one way anova showed a significant relationship between the average of happiness score in different majors ($p = 0.006$) and the result of the Chi-squared test showed that there was a significant relationship between happiness and Spiritual intelligence. ($r = 0.35$ $p < 0.0001$).

Conclusion: Spiritual intelligence, as the basis of a person's beliefs, plays a key role in various fields, especially the provision and promotion of mental health -happiness as an example of mental health. Therefore, attention to spiritual intelligence can help students in their understanding of the value and meaning of life and their problem solving.

Keywords: Spiritual intelligence, happiness, students